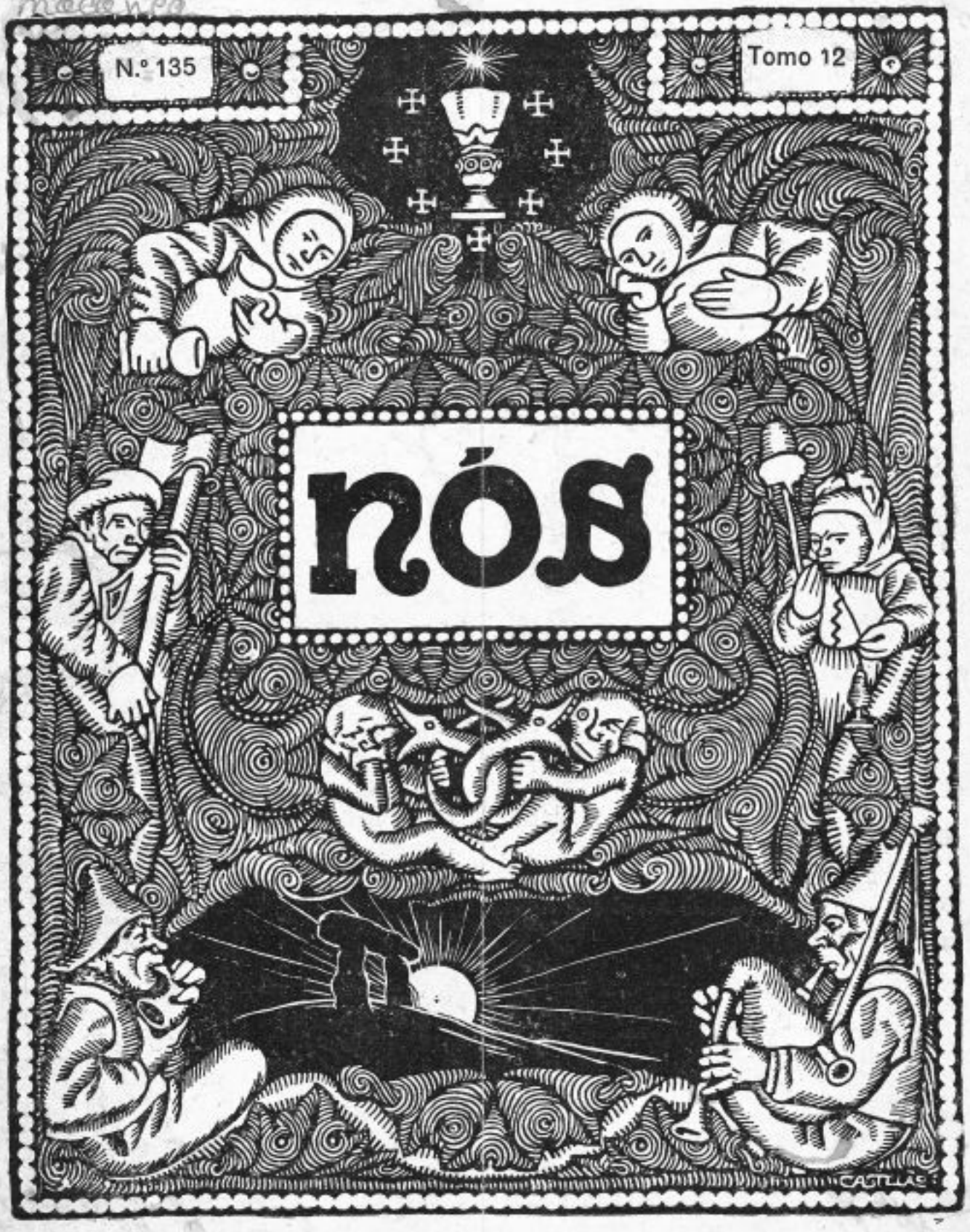
N.º 135
Tomo 12
nós

NÓS

BOLETÍN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso R. Castelao

Adeministrador
ANXEL CASAL

DIREICIÓN E REDAUCIÓN:
Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:
SANTIAGO

ABONAMENTO

Doce números, na Península	6'00 *pesetas.*
Fora da Península	8'00 »
Número solto	0'70 »

NOTA

Este boletín non pubricará mais orixinás qu'os que foran direitamente solicitados pol-a Direición. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redaución.

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

SUMARIO

XOAN ANTONIO SACO ARCE por PAULINO PEDRET CASADO.
ALCIPRES, por XOSÉ VELO
GALLIZA, PÁTRIA DA CANÇÃO, por GUILHERME DE ALMEIDA
PRESENCIA DE GALICIA NOS VIEIROS DA ARTE NOVA, por FRANCISCO F. DEL RIEGO
MITTELEUROPA, por VICENTE RISCO.

IMPRENTA "NÓS"
Facturas - Estados - Libros - Revistas
e toda crás de traballos tipográficos
Trasmitanos os seus encárregos
Rúa do Vilar, 15 SANTIAGO

Vicente Risco
Abogado
Santo Domingo, 47-2.º Ourense

6.000

nós

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano XVII ★ Ourense 15 de Marzal de 1935 ★ Núm. 135

XOAN ANTONIO SACO ARCE

ALGUNHAS NOTAS BIOGRÁFICAS

Por PAULINO PEDRET CASADO.

No renascemento científico e literario que a nosa Terra presenciou a meiados do século XIX interviñeron diversos sacerdotes. Fora dos moitos que consagraron a sua atención continuada âs cencias ecresiásticas, como Santiago Viqueira, coengo da Catedral Compostelán e o sonado Profesor da Universidade Domingo Cortés, e dos que se serviron do armonioso idioma castelán pra dar expresión ao seu talento crítico e a sua erudición filosófica como o esquencido Xosé M.ª Eustaquio Carracido, (nado en Santiago en 29 de Marzal de 1801 e morto en 1.º de Outono de 1847) ou aos seus sentimentos poéticos, como o infeliz Félix Moreno Astray, (nado en 1841 e morto o 21 de Abril de 1880), hai duas figuras groriosísimas dentro da nosa doce literatura galega, aos que non se lles ten ainda feito a debida xustiza: Xoan Antonio Saco Arce e Antonio López Ferreiro, que por mais que a maior parte das obras deles están escritas en castelán tamén honraron a nosa querida lingua, o primeiro coas suas poesías, a coleición de cantigas, refráns e contos populares e sobre todo coa sua Gramática Galega tan rica en

observazóns, e o segundo coas suas eruditas e ben escritas novelas. Da enorme importanza de López Ferreiro na nosa historia literaria, penso escribir longamente noutra ocasión; hoxe vou reducirme a dar unhas notas en col da vida do virtuoso sacerdote, asisado pensador e documentado gramático ourensán.

Conozo de estudos sobre él o breve artigo que no intre da sua morte adicoulle Balbin de Unquera no número 18 de Outono de 1881 da «Ilustración Gallega y Asturiana», e o estudo fisiognómico que asegún un retrato, que se garda no Instituto de Ourense, escribeu o meu amigo o intelixente e infatigabel Vicente Risco, no número 15 de Nadal de 1927 da revista galega NÓS.

Para este traballo valinme dos datos que fornece o expedente académico que de Saco Arce existe na Universidade de Santiago.

Asegún copia da partida de bateo nascéu na freguesía de San Martiño de Alongos, concello de Toén, a unha légoa de Ourense o 8 de Marzal de 1835, e non de 1836 como adoitan decir moitos que escriberon en col da vida do insine humanista galego. Nos anos 1846-48 cursóu segundo e terceiro de Filosofía no Instituto de Ourense, e nos 1848-50 carto e quinto da devandita Faculdade na Universidade de Santiago. En Outono de 1849 vivía na Carreira do Conde núm. 16 desta cidade. O 5 de Xullo de 1850 recebéu o grado de Bacharel en Filosofía, e no curso seguinte, (1850-51) encetóu estudiar Teoloxía na nosa Universidade. Os cursos 1851-54 pasounos no Seminario de Ourense, onde aprobóu os tres primeiros anos de Teoloxía e fíxose acreedor ao agarimo do Bispo Lastra Cuesta, mais tarde Cardeal Arcebispo de Valladolid; pero a comenzos do Outono de 1854 voltamos atopalo en Santiago onde prosegue os estudos de Teoloxía ata finar o séptimo curso dela en 1858. O 2 de Outono de 1856 recebéu o grado de Bacharel nesta Faculdade sendo presidente do Tribunal o sabido sacerdote Domingo Cortés, i-en 1858 outiña a Licenciatura con premio extraordinario, lêndo no exercicio unha concisa e mui ben pensada disertazón en col da falsedade do Protestantismo, que se conserva engadida ao expedente. Varias das poesías coleccionadas en 1878 e pubricadas entón, entre elas unha adicada ao saudoso Vesteiro Torres, (morto en 1876), foron compostas daquela.

No 9 de Nadal de 1858 foi nomeado catedrático interino de Grego do Instituto de Pontevedra, cárrego que ocupaba aínda en Nadal de 1862. Por este tempo habíase ordeado de presbítero en Nadal tamén de 1861 i-estudiado o Doctorado de Teoloxía na Universidade de Madrid en 1862. O 29 de Xullo de 1863 foi nomeado Catedrático de Latín e Grego do Instituto de Castellón, e trasladado moi axiña ao de Ourense, sustituíndo ao humanista e poeta galego Xosé García Mosquera, dende o 16 de Marzal ata o 13 de

Abril de 1864 na cátedra de Retórica que volveu ocupar máis tarde â morte morte déste ocurrida o 19 de Santos de 1868. O 6 de Outono de 1866 recebía o grado de Bacharel en Filosofía e Letras coa calificazón de Sobresaliente na Universidade de Santiago. Ao ser promulgada a Constituzón de 1869, non quixo xurala e renuncióu a súa cátedra, que recobróu o 11 de Marzal de 1873, conservándoa ata a súa morte no 14 de Setembro de 1881. No 1872 fora proposto pra Académico correspondente da Española por Cánovas, Hartzembusch e Valera, e a súa vida finóu en Ourense despóis dunha doenza de tres anos, e aos poucos días de ter chegado dunha viaxata emprendida pra restaurar a súa saude.

A L C I P R É S

Por Xosé Velo

A Don César Juarros

Door da soledade.
Maus erguidas no campo de cruces.
Loito do vento. . .
Vontade: sempre verde.
Pol-o teu corpo andan os últemos pensamentos.
Cando eu morra, alciprés,
na tumba non presentida
no cimenterio,
guiarás por min as raíces enfermas das violetas. . .
i-eu sintireite dentro
correr en arreguizos de michola
pol-os osos. . .
e sonarei a arpa
nun lirismo supremo. . .
E todol-os sartegos perdidos da lembranza
abandonarán o leito
do xardín;
i-ô residuo de alma que hai na queixa,
virán
coma volvoretas atiridas
voando en col. . .
Cabaleiros da noite.
Berro unánime dos mortos
xiado.
Língua ríxida.

Lazariño cego. . .
Pol-o teu vértice
destilas a neurastenia
do luar.
En cada rama túa
hai acios de virxes brancas.
Ala erguida da noite.
Pararraios inverso.
Tesón perenne as outuras.
Oda en silencio. . .
Alciprés,
telescopio inmoble dos vagores eternos,
as cobras das túas raíces soan sagredos
frustrados na tabernas dos corazós dos mortos.
Indice da bocanoite. . .
Alciprés, qué vendes. . .?
Pol-a boca sucia de todal-as caveiras
beber ei, ei. . .
borracheira en silenzo.

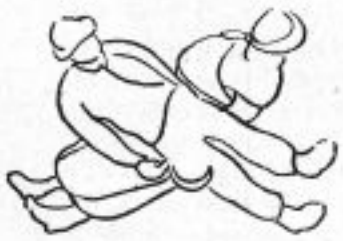

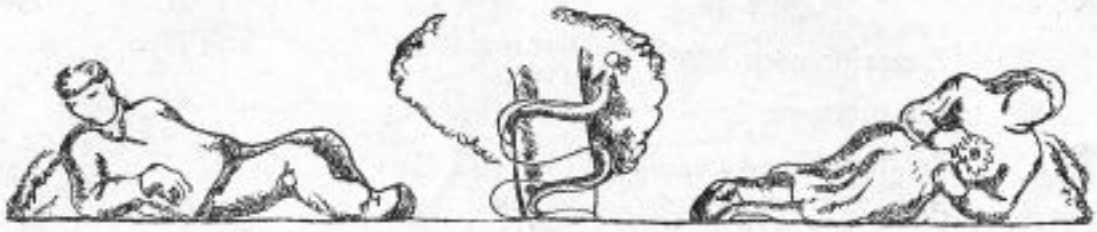

GALLIZA, PATRIA DA CANÇÁO

Pelas mãos amicissimas, hispano brasileiras, de Vidal Reis, mando aos intellectuaes de Galliza —Patria da nossa língua— a saudação fraternal e a saudade constante dos instantes de emoção que ahi vivi, ha dois annos.

S. Paulo, 16 de Abril, 1935.

A muito nobre e benemérita «Sociedad Española de Socorros Mutuos e Instrucción», de Santos, quiz que eu viesse redizer aquí as palavras que tive a honra e a ventura de dizer —não faz ainda dois mezes— por ocasião do Primeiro Congresso das Sociedades Hespanholas do Estado de São Paulo. E eu quero vêr, nessa ordem quo ora deliciadamente cumpro, menos do que uma homenagem a um simples escriptor desta mi. ha terra, o vosso desejo constante de união mental entre vós mesmos e, simultaneamente, de mais estreita convivencia espiritual com a gente minha patricia, com quem tão bem collaboraes e que tanto vos admira e vos deve. Permittí que eu vos felicite por essa vossa alta intenção que se vae, dia a dia, affirmando em nitida, magnifica realização.

Realização que não me surprehende. Realizadores nascestes e o ides sendo constante e superiormente. Eu sei, galegos do Estado de São Paulo, o vosso trabalho abnegado, tenaz e fecundo. Não esmoreceis jamais. Não paraes nunca em ócios mollinhosos. Trazeis no instincto, na memoria do sangue, o gosto ácido da luta e o impeto solto da aventura. Por isso, tão bem vos daes e dissolveis com a gente «bandeirante». Eu sei onde está, eu sei o que faz, eu sei o que vale o meio milhão de almas e musculos galegos espalhados, como sementes optimas, no fertil chão paulista. Eu sei que, quando a nossa ancia congênita de construção nos leva ao mais longe possivel da nosa gléba, o forte braço galego é sempre o primeiro que se trança e torce ao nosso para formar a corda vigorosa que arrastra para o sertão selvagem o carro triumphal do Progresso. Eu sei que, com o vosso espiritu peninsular de independencia, não sabeis ser apenas colonos, mas vos fazeis logo donos: mas donos que tão legitima e amorosamente vos identificaes com a vossa propriedade, que vós é que ficaes sendo propriedade della— e não deixaes São Paulo, nunca mais...

Tudo isso eu sei. Mas vós não sabeis que eu sei. Porque eu sou apenas um poeta. E os poetas —dizem— não devem «saber»: devem sómente «imaginar»... Mas, meus amigos, antes de ser poeta, eu sou paulista. Paulista, em primeiro logar, antes de tudo. Isto é: eu não sou um «poeta paulista»: eu sou um «paulista poeta»... E qualquer paulista que sabe a sua historia, que sabe a sua raça e que sabe a sua terra, ha de, por força, saber o muito que fizestes pela nossa historia, pela nossa raça e pela nossa terra; ha-de, por força, saber que, varando luminosamente toda a nossa historia, enobrecendo a nossa raça, arraizandose, florindo e frutificando em nossa terra, ha, por exemplo, dentre outros muitos intimamente ligados á grande familia paulista, um nobre nome hespanhól que por

si mesmo se qualifica e define: «Bueno», isto é, «Bom».

* * *

Ha dois annos, eu estava, extasiadamente, en terras de Galicia. Não foi um puro acaso, não foi um cégo destino que para allí me levou. Foi um impulso, talvez inconsciente, instinctivo no momento; mas, depois, consciente, reflectido, proposital. Um desses subitos retornos sobre si mesmo, em que a gente se encontra bruscamente comsigo mesma, estremece e extranha um instante, para logo depois se reconhecer e calmamente se admirar.

Corriam os ultimos dias lindos de março de 1933. Era a «Semana Portugueza de Vigo». Como as aguas doces do Minho, que deslizam entre terras lusas e terras galegas, toda a doce gente portugueza —e eu com ella— correu para a doce gente galega. Ao transpôr, entre Valença e Tuy, sobre o rio a ponte longa, que não tem apenas um geito material de ponte,

> «senón de brazos d'hirmans,
> que d'unha á outra ribeira
> estreiten as suás mans».

emquanto eu me perguntava: «Ter se-á mesmo acabado Portugal?», já ia ouvindo as commovidas aguas, que são vossas e que são nossas, responderem-me cantando o cantar de um vosso e nosso grande poeta:

> «Non, non pode ser qu'o Miño,
> nado en terra galicián,
> sopare do noso chan
> o chan d'un povo veciño
> e, máis que veciño, hirmán» ..

E, guiado por esse rhythmo que marcava o andar dos meus pés e dos meus pensamentos, foi que pisei as primeiras pedras de Vigo. E ahi, então, eu vi e comprehendí a irmanação, a identificação total e immediata dos dois povos. E eu tambem entrei logo, e logo me dissolvi no cadinho onde os dois sangues affins se fundiam. Tudo era de um e de outro ao mesmo tempo. O typo physico, os costumes, a lingua —cruzavam se subterraneamente, como as raizes, para virem á superficie do sólo, como os troncos, e separarem-se apparentemente, no céo, como os galhos, as folhas, as flôres, os frutos... Uma palavra, então, appareceu, luminosissima, em todos os periódicos, em todos os cartazes, em todos os labios, que me aclarou tudo: «troncalidá». Sim, era a «troncalidá» — o tronco, o que está entre a terra e o céo, o que é união, o que é feixe, o que não é dispersão multipla em innumeraveis raizes, nem esfarellamento aéreo em galharia, folhagem, floração e frutificação. «Troncalidá»... Que magica palalavra! Aquillo, allí, a Galliza, era a «troncalidá»: a patria primeira da minha raça; e ainda mais, da minha lingua; e, mais ainda, da minha canção... Lembro-me bem... Quando, num hotel de Vigo —e um hotel que, providencialmente para mim, ficava perto da rua de Curros Henriques—, sobre um primeiro cartão postal, eu escrevi, com a data, o nome «Vigo», a minha penna, toda perdida do vicio bem feio e bem inutil de rimar, quiz, por força, escrever por baixo a palavra «amigo». «Vigo»— rima que ficou para todo «cantar-de-amigo». Pois si existe até, num nosso cancioneiro, um trovador que se chama Martin de Vigo... E existe até uma «delgada» que se chama «Dona Vigo»:

> «O anél do meu amigo
> . . . . . .
> perdi-o solo verde pino;
> Porén chor'eu Dona Vigo:
> E chor'eu bella!

Vigo... Perto dalli e naquella lingua se fez o primeiro cantar-de-amigo: o primeiro amor que precisou do berço de um verso para, nelle e da sua cadencia de embalo, sorrir sonhando... Perto dalli e naquella lingua compôs Don Sancho I, para que a sua «Ribeirinha» o cantasse, o cantar primeiro que ia trazer ao heroico verso provençal o que a poesia limosina não tinha: amor.

> «Ay eu coitada como vivo.
> En gran cuidado por meu amigo
> Que hei alongado...»

Sim, eu senti e comprehendi ahi a «troncalidá». Não só da raça, nem só da lingua, mas tambem —e, para mim, principalmente— da poesia. A «troncalidá» da arvore genealogica da nossa poesia.

Arvore nobilissima! Filha de Reis, ella brotára na Provença de ha dez seculos, entre oliveiras e laranjeiras e amoreiras, e toda abraçada das vinhas pejadas do sul do Loire. Das suas raizes aristocraticas, sensiveis e vibráteis, cortaram se laminas seccas e acústicas que se vergaram, finas para o bôjo gemente da «mandore», ou se enrolaram, ásperas, para a roda rangente da «vielle». E, da «vielle» e da «mandore», poetas-reis, poetas barões, poetas-senhores, poetas cavalleiros tiraram o «ai» langoroso das «aubades», ou o riso fino das «sirventes». Era o natal da canção. Era Guillaume de Poitiers dizendo á sua terra, caminho da Palestina, o seu cortado e rouco «Chant d'Adieu»; Ricardo Coração de Leão, pedindo, com Blondel, do torreão onde estão captivos, o seu resgate, na lamentação cavalheiresca de uma «retrouenge»; Guy, castellão de Coucy, poeta-cruzado, chorando a sua «dame, compagne et amye» que ficava em França; Jean de Brienne, Rei de Jerusalém, e Imperador de Constantinopla, conquistando, numa «pastourelle», uma «pastoure»; era Bertram de Borne, Senhor de Hautefort, no Périgord; Rambaud III d'Orange, Bernard de Ventadour, Conon de Béthune, Arnaut de Mareuil... Eram todos aquelles grandes gentilhomens de almas bruscas e nomes sombrios que, entre as pedras sombrias e bruscas dos «manoirs» da linda França, sabiam «la gaye science», e ahi ficavam, pelas primavéras inteiras até ao primeiro cahir das folhas, a «tourner gentiment des vers» na «langue d'oc» de tambor dos «troubadours»...

Desceu dahi, dessa Provença capitosa, do cheiro de amor das suas flôres de laranjeira, do sabor apperitivo das suas olivas, o beijo de bocca pintada das suas amóras quentes, do môsto fresco das suas uvas ácidas pisadas nas tinas...; desceu dahi uma fina e perfurante raiz da arvore sonóra e alastrou se, estirou se, silenciosa, subterranea, longa, verrumante, furando a rocha fina dos Pyrineus, varando as terras eriçadas de Hespanha, para rebentar o solo simples e laborioso da Galliza e ahi respirar, tomar folego, subir no ar em tronco novo e forte.

A gléba era bôa. Adubada generosamente de sangues invasores derramados em lutas escuras, ahi vicejava uma lingua abundante, compósita, variegada e versátil. A' polychromia, á flexibilidade, á inquietude, ao bulicio, á vivacidade imitativa do latim juntára se a aspereza de tropél das linguas germânicas despejadas do Norte brumoso, em hordas de vândalos, suévos e alanos; e juntára se tambem a languidez cantante da modulada algaravia mourisca. Ora, um lyrismo proprio, independente, original, puramente peninsular, nascido das sombras do Seculo XII e fóra do influxo provençal, já ahi cantava, pelo rhythmo mais velho dessa lingua, do nosso gallaico portuguez, pela monotonia plangente e repetida do verso «parallelistico», ou, en hespanhól, «cossante». Cantava...

«...Solo ramo verde frolido
Vodas fazen ao meu amigo
E choran olhos d'amor.
Solo verde frolido ramo
Vodas fazen a meu amado
E choran olhos d'amor...

Cantava... Era a Galliza, era a Arcádia Catholica, terra de pastoreios, romarias e lavras, com avelaneiras, estorninhos, pastoras louçanas, verdes pinos, ribeiros, hermanas, madres e amigos...

Ora, era essa mesma Galliza que, ha dois annos, eu pisava religiosamente. Eu ia, de Vigo a Santiago de Compostela, e de Santiago á Cruña, por aquella grande horta e jardim plantados de «cruzeiros», de cerejeiras, de salgueiros grossos de elephantiasis, de casaes rústicos com os «canastos» ao lado, como «Capellinhas do Santo Pão», onde se guarda o trigo bom abençoado pelo signal da Santa Cruz... Ia... E do compasso do meu passo por aquella terra santinha de que brotára a canção de amor, fam despertando e elevando-se, como herva nova, rhythmos velhos:

«Ay estorninho do avelanal!
Quando cantades vós moir'eu;
E peno, e d'amores ei mal»...
. . . . . .
«Que coita tamanha ei a soffrer
Por amar amigo e non o veer»...
. . . . . .
«Digades filha, mnha filha velida,
Porque tardastes na fontana fría?
Os amores ei» ..

Em torno de mim, dos versos da minha antiga língua, que eu dizia, estava a Galliza, a sempre a mesma Galliza, a humilde, a encolhida, a religiosa, a resignada Galliza dos ternos diminutivos de Rosalia de Castro:

«Airiños, airiños, aires,
Airiños da miña terra;
Airiños, airiños, aires,
Airiños, leváime a ela!
. . . . . .
Lugar máis hermoso
Non houbo n a terra,
Q'aquél que eu miraba,
Qu'aquél que me dera.

Lugar máis hermoso
N o mundo n'hachara,
Qu'aquél de Galicia,
Galicia encantada!

Galicia frolida!
Cal ela ningunha,
De froles cuberta,
Cuberta de espumas...»

Como se mixturavam e se completavam e se confundiam totalmente estes versos gallegos e aquelles versos portuguezes: a sua língua e o seu rhythmo e o seu pensamento! Porquê?... Porque eu as levava commigo —as trovas do Cancioneiro— de volta ao seu paiz de origem. Era um «reconhecimento». Era um repatriamento. Era uma reintegração. Por allí parece que não passára o Tempo. Os vossos versos de hoje eram os nossos versos de hontem...

Galliza... Patria da canção de amor! Ahi nasceu o ryhthmo do nosso sangue — o sangue gallaico-portuguez— que sabe bater, só elle, com essa enternecedora cadencia. Por ahi reinou, metrificando a vida, a côrte poética de el-rei Dom Denis. A poesía era a lei. A canção era a fala do throno. O Cancioneiro era o thesouro nacional. E o Rei Trovador —que tinha a canção galleciana toda «guayada», as suas serranilhas todas saluçadas de «alalás», porque

«O cantar do galleguiño
É cantar que nunca acaba,
Que empeça com *t'ailalila*
Y acaba com *t'ailaláia...*»;

que tinha as «leilas», o «eterno lelo», como o chama um proverbio vasconço, que tinha a «morriña gallega», como se dizia em Hespanha—; o Rei Trovador, muito orgulhoso de tudo isso, não invejava o provençal, porque muito bem sentía que «os proençaes saben mui ben trobar..., mas nam an tal coyta qual eu ei sen par». A «coyta»: o cuidado, a magua, o mal de amor... que é grande bem! Dom Denis descobría assim; e assim definia e fundava a poesía máis poética, o lyrismo máis lyrico de todas as línguas, de todas as raças e de todos tempos. Só mesmo a tristeza doce do gallego e a doçura triste do portuguez seriam capazes de dar o que faltava —sentimento, alma, coração— á bravura, gentileza e brilho da canção de Provença.

E deram. E o endecasyllabo limosino, fundido no «tono» e no «son» da «arte que mayor se chama», e cantado ahi onde o logar era amoravel e a gente amorosa, ora encolheu se todo da timidez das que sabem viver de amor, ora todo se alargou da grandeza dos que sabem morrer de amor...

* * *

Ahi está, minhas senhoras e meus senhores, apenas enunciado um thema: Galliza, Patria da Canção. Por mim, si de mim dependenssem as minhas vontades e a minha capacidade, eu o teria exposto e desenvolvido como elle reclama e merece. Mas... a gente depende sempre de todos, de tudo, menos de si mesma.

Com os meus agradecimentos pela distinc-

tissima gentileza desta vossa recepção tão honrosa e tão amiga, pela magnanimidade da vossa tão usada e abusada attenção, ahi vos deixo, entregue, o meu fraco enunciado. Elle é apenas uma idéa: un golpe secco no tubo acústico de crystal da vossa intelligencia e da vossa sensibilidade. Dentro de vós mesmos, o pequeno ruido da minha palavra e do meu pensamento ha de desenvolver-se á vontade, solto, livremente: e ha de ir-se desenrolando, desdobrando, multiplicando, ennovelando, esvoaçando em ondas de resonancias longas, lentas, ascencionaes, innumeraveis, multifórmes... Que esse esvoaçar do meu pensamento e da minha palabra tenha, neste instante, para vós, apenas o valor sentimental de recordar, de trazer vos aos olhos e ao espirito uma sombra e um éco da vossa terra distante —vossa terra que tambem é nossa, como esta nossa terra é vossa tambem; que seja uma repercussão, um soluço de longe, como si estivesseis ouvindo agora a vossa grande e dolorida Rosalía de Castro dizer-vos versos de saudade; como si de lá, daquella terrinha mansinha de airinhos purinhos e caminhinhos sósinhos nas manhanzinhas rosadinhas; de lá, da vossa singela e torturada Galliza dos «paisanos probes» e das «mozas» de chale debuxados por Castelao, cheios da sua inconsciente e digna «galleguidade»; de lá, onde cantam as «gaitas» e as «pandeiras»,— a vossa grande e dolorida Rosalia de Castro vos estivesse dizendo, debruçada sobre as aguas bravas e verdes do Cantábrico que vêm se espreguiçar e morrer, mixturadas ao vosso nobre suór, nas pedras rectas desse cáes de Santos que vós ajudastes a fazer:

«Si a mar tivera barandas
Fórate ver ô Brasil;
Máis a mar non ten barandas,
Amor meu, por donde hei d'ir?»...

GUILHERME DE ALMEIDA

Santos, 13 de abril de 1935.

Insertamos hoxe a sentida e mañífica conferencia que en col de «Galliza Pátria da Canção» postulou na cibdade de Santos o insiñe poeta brasileiro Dr. Guilherme de Almeida.

Guilherme de Almeida pertescente â gran familia de fala galaico-portuguesa, impula en verbas de fonda fraternidade a lembranza lírica dunha época e dun senso de beleza e continuidade de tradición e compaña. Sabe do albre ben plantado na terra nativa pol-o que rube nun maio de ledicia e de vida, todo o sangue poético dunha lingua e dun sentir comúns, e díceo en sinxela conversa de artista.

Guilherme de Almeida fillo da civilidade e da rebeldía. Poeta de escumoso estro, tatuóu na carne vexetal da sua Terra, runxidos de loita i epitafios de revolución, cantáronlle nos ouvidos todol-os anceios de sentir a comarca como vicitima. I en canto insinúa o cerne do martirio faise música patriótica i ergueita a sua sensibilidade terruñeira.

Ao saúdo cordial e garimoso do poeta irmán, correspondemos nós coa arela saudosa dun intertroque firme e seréo nos destiños comúns, a que nos conduz a identidade de língua que é comunión final dun mismo esprito nos dous pobos.

PRESENCIA DE GALICIA NOS VIEIROS DA ARTE NOVA

Por Francisco F. del Riego

Señoras e señores:

Eu non dín aínda ningunha conferencia encol dun tema que se ceñise estrictamente a un motivo de Arte, e non tremades, non vou a debutar agora. Teimarei decir cousas que porten o desexo de ser fecundas. Dende logo que non serán cousas novas, sinón máis ben apuntes de lembranzas, e propósitos de aventura côs que infiltrar na vosa concencia, unha confianza serea nos destiños do Arte, e unha viva paixón pol-o porvir de Galicia debatíndose nos seus vieiros. Mais que conferencia, dictareivos unha conversa encol de conceitos xa sabidos. E por outra banda ista ergueita Eisposición de pinturas atópase de acordo conmigo en non ser propicia pra as conferencias. Despóis de têr ollado as obras eiquí eispostas nada se pode decir de élas que non o digan elas mesmas. De ista pintura coma de toda pintura auténtica, a mín somêllame que soio se pode falar dun xeito que a mín se non me alcanza, e pra o que nin me atopo preparado nin disposto: dunha maneira metafísica e con un fondo esprito de sensibilidade e de comprensión, que son mui difíciles de inventariar nistes intres de desacougo e de desvío. Pódese, en efeito, buscar e perseguir o senso plausíbel e posíbel de tal clase ou de toda clase de pintura. Xa sei —direi glosando unhas verbas de Corpus Barga— que quenes falan ben de pintura son os cegos, como son os xordos os que falan ben de música; os cegos ou os xordos, é decir: os críticos. Tídoo do que eu non podo facerme unha autoatribución. É por iso pol o que non vou a cometer a impertinencia de falarvos de Arte, eisplicando nin xuzgando, ou sexa, criticando. Propóñome somentes situar notas e repetir ideas que andan flotando no ambente do mundo culto e na concencia dos homes novos.

OLLADA DESCRIPTIVA

É tema fundamental da historia do Arte: estudar o fenómeno da sucesión dos estilos. O demáis, biografías de artistas, identificación de obras, estudo da evolución artística individual, é mero andamiaxe previo. Os conceitos asín teñen de ser eispresión das tendencias que deron forma aos produitos artísticos dunha época; velahí coma non foron outros os que asiñaron axeitadamente, o cerne da tendencia clásica no século dazaseis, coma tamén os da tendencia barroca no dazasete. Nélo radica, cabalmente, o esforzo dos historiadores do Arte que, comprendendo o alcance das tendencias, traballan no descubrimento da motivación, derivada nos produitos que refrexaron.

Por eso coinciden a sua maioría, en que diante dunha obra de Arte non abonda nin o hábito cego do coñecedor, nin o sobrechouto dos espritos sensíbels. É decir, a obra de Arte, representa algo máis que maestría técnica, como tende a considerala o coñecedor, e algo máis que suxestións emocionaes, como se complace en ollala o sensitivo. A obra de Arte, ao decir de Wölffin, é a concreción dun estilo. Mais, houbo outros

que, coma Taine, buscaron o Arte na célebre teoría do meio, trocádo nunha resultante de influencias que determiñan os caraiteres do seu estilo. En primeiro termo, sitúase a influencia do meio físico, que pode ser a paisaxe ou o caraiter do clima, por exemplo. I en defeito, de él, a do meio social, manifestado nos costumes, no estado histórico, na tradición... Wölffin, superando ista teoría do meio e desexando anovar o pensamento que a orixina, busca a estroitura que fai posíbel o estado emocional nado da contemplación do Arte. Establece un resultado de diferenciación antre, o arte riguroso que impresioa pol o que *é*, pol-a súa realidade corpórea; e o Arte pintoresco que influie pol-o que *parece*, pol a impresión do movimento. Spengler, tamén de acordo co-a súa concepción do mundo, afirma que o estilo trócase nunha especie de sustancia metafísica que se eispresa con caraiter equivalente nas distintas formas de cada cultura.

Pro nós —lonxe de intentos pra sentar doitriña, ou perfilar camiños— sin despreciar suxerencias tan autorizadas coma determiñantes de tendencias ou de estilos, pensamos no Arte auténtico prescindindo de remexer nos seus motivos. No Arte de todal as épocas e de todol-os matices que non é precisamente o que é fermoso nin o que agrada. O gran Arte para mín —d'acordo con algúns autores— é o que eleva. As obras maestras de todal-as Artes, agraden ou desagraden, fánnos sentir a forza da elevación. Ó escoitar a Sinfonía Pastoral ou Bach, o leer a Shakespeare ou a Sófocles, o contemplar os cadros de Miguel Angel, ou a pintura de Picasso e de Cézanne conmóvenos e soérguenos sempre. Claro que isto pode ser un tema de burla pra os graciosos que surrín do Arte, con ar de superioridade, dende o outo da súa pequenez. Pra os que un cadro do natural vale pol-a «Gioconda»; pra os que un pasodoble algareiro vale por iste vello xordo de Beethoven ou ise compositor sublime de Mozart. Pra os que Delacroix, o único gran talento da pintura romántica francesa, é un pelmazo. Pero eu xa non pensei nunca en dictar unha conferencia encol dun tema coma o que hoxe me ocupa, pra persoas que por adiantado sei teñen de renegar de todo canto recenda a coorido novo e a tinte de cultura.

O arte, e máis concretamente o arte posterior ao mil oitocentos, que se deslizóu deica os nosos días sobor dunha paisaxe crúa, iluminada, conmovedora, tén que ser reivindicado e salvado das tropelías con que o analfabetismo o aldraxóu, e das contumacias ateigadas de incompresión con que o deliñaron os seus vexaminadores. Pero quenes son ises vexaminadores do arte aitual? «Xêralmente uns pobres espritos que non pertéñecen a unha fronteira nin a outra. Os que sin se submeter ao espiral das avanzadas, nin aos retorcimentos do progreso, porque teñen diante de si o mármol dun velador, coidan têr a campa do arte novo. E o que teñen tras do propio mármol son os seus propios pés fediondos a colillas e a século dazanove». Non se pode abandoar nin despreciar o sentir dunha corrente anovadora, cando ista corrente vibra ao compaso da época que a despertóu. O Renacimento do século quince e o Novecentismo do século vinte teñen ise mañífico valimento, que siñifica sincronizar o estado de paixón e de azo, da etapa que os fixo xurdir.

Así o arte renacentista queimouse de ledicia na renovación de dous vieiros: «A via Careggi de Florencia, encol da que se sentaron as bases da volta a Platón e ao mundo antigo, e a Vía das escavacións, sobor da que desenterraron os amadores de esculturas e moedas, torsos e textos do helenismo, pol-o meio da rica terra romá».

Así o Arte de hoxe, dibuxouse en corpo avante no cerne dun soio camiño: a súa propia impotencia pra se trocar en Natureza. Velahi a súa siñificación, a de ser un Arte i-pido. Como a música de hoxe é música ispida. I, en fin, a pintura de hoxe é a pintura máis verídica de toda a historia do Arte, porque nos di a maior verdade que éla pode decirnos, ou sexa, a verdade de sí mesma.

Bríon e outros muitos autores quixeron ver, e de tal xeito o proclamaron, ao primeiro pintor moderno na persoalidade de *Giotto*. Pero Giotto, situado na mitade dunha encrucillada histórica tan batida por intensas correntes de Arte —bizantinismo, pre renacentismo, primitivismo xermánico— o mis-

mo pode ser o primeiro pintor moderno que o derradeiro pintor bizantino.

A traiceitoria ondulante e viva da pintura nova, estréitase i ensánchase nunha paisaxe heroica, pol-a que, coma rodas en rieles, decorren nomes e feitos, obras e lembranzas. Do Renacimento ficóu resolto o problema de armonizar todol-os elementos da figura. Despois Leonardo veu a conquerir o clarescuro que tiña de lograr seguidamente a súa madurez co a Escola veneciana. Inícianse, logo, as grandes vacilacións do século dazaoito, antre o realismo e o clasicismo. Dubídase antre imitar â Natureza ou imitar ao Arte mismo. E nises intres de dúbidas e de inquedanzas, de meandros e sinuosidades, xurde un nome, o nome de David. *David* que aparece revolucionario, dentro do senso evolutivo histórico do Arte, tirando a súa pedra contra o conceito da cultura antiga. *Yngres*, aspira máis tarde ao clasicismo, pensa en Rafael, pero xa hai nél unha pura inxenuidade. *Delacroix* ven detrás, colmado dun fervor rebelde, e co-a súa pintura divisionista é un auténtico precursor do impresionismo. Pero o que influie xa dunha maneira definitiva na falanxe impresionista, é o pintor *Monet*.

Aos poucos instantes, no ano 1874, todol os que compoñían aquela falanxe, orgaizan unha Exposición co as obras de todos. *Claude Monet* eispón tamén, antre outros, o seu cadro tidoado «Impresión: Sol salinte», e diste cadro xurde o epiteto de «impresionistas» con que os calificóu un mediocre crítico de aquela hora, pero que tiña de perdurar, marcando unha época na historia da pintura nova. Do Arte impresionista decía Picasso, contemplando un cadro da súa escola: «Niste cadro hai chuvia, hai albres, hai casas, hai todo menos pintura». I en efeito, que non se pode dar unha definición áin máis cabal nin máis esaita do que aquel Arte siñificóu. Pero aínda houbo alguén que buscando unha correspondencia no filosófico, ao que no artístico o Impresionismo representaba, deliñouno, noutro exemplo de retraso; na chamada Fenomenoloxía. O impresionismo pra os pintores —continúa Euxenio d'Ors— veu a ser o que poderíamos chamar «Declaración dos Dereitos do home e do cibdadán» a beneficio disa plebe espritual constituída pol-as *sensacións fuxitivas*, elementos aos que non tiña dado valor o Arte tradicioal, namorado non soio do aspeito das cousas sinón do que Poussin chama o seu prospeito, é decir, a sua racioal, legal, tectónica entidade. Pois igual que o Impresionismo fixo co-as sensacións fuxitivas, a Fenomenoloxía teimóu facer, antre os filósofos, co-as *puras presentacións de conciencia*, cós desvencellados *fenómenos*, ergueitos por éla, â categoría de *oxetos*. Por iste xeito de correspondencia antre unha corrente filosófica e outra pictórica, califica o citado autor, a Bonnard de fenomenólogo, dentro da pintura contemporánea, a Cézanne de platónico, e coma vengador sarcástico da Impresión, a Giorgio de Chirico que rexurde contra do Impresionismo, máis que os valores inmarcesibels da eternidade, a morta anéidota do clasicismo.

Houbo quince anos máis tarde outro Arte que se denominóu *Expresionista* e que iba precisamente a erguer un senso contrario ao do que o Arte Impresionista deliñara. Gauguin, van Gogh e algún máis, tremolaron un famoso manifesto en que decían a esencia artística da corrente que postulaban: unha transfiguración da natureza por meio dunha vigorosa simplificación plástica e lineal. Soio tén xustificación artística —decían— a idea que o artista se fragua das formas e coores das cousas. E néla, cabalmente, radica a entrana do movimento que comportaba o tídoo de oposición, na verba: Expresionismo.

Despóis, ise movimento esceicional que veu a ser como a táboa de salvación na que se salvaron en ergueita aventura, as esencias incorruptibles da verdadeira pintura: *O cubismo*. O cubismo que tivo coma pai e coma mentor a Pablo Picasso. Indubidabelmente que non toda a obra pictórica de Picasso é cubista. Hai que mostrarse un pouco reacio en atribuir propósitos a un pintor coma o ilustre malagueño, que é pintor estrictamente e non sabe ser outra cousa, o pintor cecáis por eso máis flotante, máis boiante do seu tempo. Sobor das pinturas de Picasso erguéronse moitedume de teorías; pero él é un dos pintores que teorizaron me-

nos. Hai un conceito na sua obra que a define e a enaltece. Iste conceito refréxase nunha alocución verbal sintética: *atopar*. Velahí unha verba que reasume maravelosamente toda a pintura, en cuia base tén que haber indefeitibelmente a inspiración que atopa, á intuición que adiviña, endexamáis o cerebralismo que busca. «Intento representar o que atopei, non o que busco», decía Picasso. «En Arte as intencións non teñen ningún valor». Belida defensa do automatismo que é, precisamente, adonde hai que ir a buscar a clave da súa pintura. Non ás matemáticas, nin ao psico análisis, nin á xeometría. Automatismo, inspiración, intuición; atopar, atopar e atopar constantemente con inusitado estremecimento inspirado..... Eis o segredo de Pablo Picasso que crea co seu pincel animado ininterrumpidamente do imponderabel tremer vital, todo o aspeito dunha época. Aspeito que lle valeu no pensamento de muitos a categoría de farsante, sin que eso fose óbice pra que o Arte por él iniciado chegase a universalizarse, sobre todo nas súas primeiras consecuencias, a crítica da pintura impresionista e da pintura concreta. Aínda máis, a súa propagación chegóu até as aplicacións máis práiticas da pintura, orixinando éso a súa desvirtuación. Durante muito tempo as xentes non entendían os cadros eispostos nas Eisposicións cubistas, e sin embargo levaban déles a ollada dos cadros cubistas pra incrustala en todol-os xeitos de manifestación luxosa e de arquiteitura caseira.

Pro nisa victoria tan ben lograda do cubismo contra do impresionismo pictóríco, houbo además artistas que proclamaron a morte da pintura *visual*, postulando unha pintura *táctil* que puidese ser gozada co as puntas dos dedos. Restañouse asín do cadro toda tenrura de coor pra esculpir na tela coma os bós imaxineiros tiñan pintado na escultura. Un día pensouse en suprimir a luz pra que caese o arte tradicioal da visión pura, facéndoa moura. Tal teimóu facer Rafael Barradas, trocado en verdugo da pintura, en frenético antipapa do Arte. Era cando o poeta buscaba de café en café a imaxe triple, e o pintor remexía en precura da representación tactílica.....

O *suprarealismo*, alimenta coma movimento artístico unha tónica que en derradeira instancia sigue o procedimento de outras escolas do ambente novo: destacar de antre todol-os elementos que xuntos constituien a obra de Arte, un solo —a forma liñeal, ou o volume, ou a coor, ou a metáfora— e soerguelo ao rango de elemento esencial e único.

O surrealismo afasta a unha beira os faitores conscentes da elaboración artística, deixando obrar eisclusivamente ao inconscente. Agora que, por unha ironía ineisplicabel, é frecuente que se gaben as obras cubistas por certas armuñías de coor e unha pintura impresionista por algún acerto de eispresión voluminosa.

Atal foi a fluencia evolutiva do arte, en razón da súa siñificación vitalizadara. Do cubismo, pode afirmarse que logróu conquistas i espansión porque veu a ser a solución duns cantos problemas esencialmente plásticos e porque se definíu nunha necesidade viva da pintura que se estaba desvirtuando. O cubismo pra Corpus Barga, foi o imperio dos persas na pintura. Picasso, cal Ciro o Grande, fixo imposibels as novas emigracións asiáticas, o movimento periódico do Arte en París.

Acabouse o carrusel, si continúa o feirado arte pictórico. Inútei ollar xa aos pintores coma naturalistas, impresionistas, feristas, cubistas, expresionistas, avangardistas: non hai máis remedio que voltar a ollalos coma pintores. Agora a pintura que estamos vivindo é a que xa sin temor cada artista pode pintar como queira.

Estamos en Arte, igual que en todal as cousas vivindo a pulmón pleno a verdade do progreso, sincronizada co-a situación dos tempos. Nista hora da música pura, do rascaceos, do avión, da radio, do cine sonoro, das revolucións eistremas, non se podía ficar rezagado labourando en contra da vida do progredir humán i espóndonos a que ise progredir nos arrolase. Precisábase isa altitude do Arte pra que o desprecio das xeneracións vindoiras non criticase o retraso na evolución, e pra que o Arte reflexase esaitamente o sentir da cultura aitual revelándose nas suas intimidades máis ocultas, na representación de sí mesma pol os propios valo-

res, sin recurrir ao artificio dunha púdica penumbra, sinón asomándose na súa claridade máis sustancial.

Pero si a pintura tén pór todo o dito unha categoría de prisma universalista e por outra banda debe de resolverse baixo daquél prisma co-a materia do vivir de cada país, con que a compón o artista a él pertescente e por él sentido, que xeito teñen de armoñizarse entrambos conceitos?

Indubidabelmente que é a idea de cultura, dentro da cal o senso do arte atópase comprendido, a que nos ha de dar a solución do problema. E a idea de cultura derívase, coma resultante, da conceición que se teña en col da Patria. E a conceición da Patria resólvese pra mín nunha diferenciación de espritos, cada un dos caes e-ixe a sua autonomía. A súa independencia. A súa vida *a se*. En relación de correspondencia cós demáis. Ou sexa, a outa e consagrada verdade universal dos nacionalismos. Nacionalismo é a afirmación de toda cousa nada no cerne dun pobo: dos seus costumes, das suas artes, do seu idioma; máis aínda, é progredir pra ista afirmación cada vegada máis ergueita, máis grande, máis apaixoada.

As nacións —como dí Viqueira— son os puntaes verdadeiros da cultura. A humanidade desfaise en nacións, porque precisa órgaos. As nacións, póis, son órgaos da humanidade con misións que cumplir. A de Galicia chega e por eso rexurde. Veleiquí por qué se armoñizan perfeitísimamente os dous conceitos que citaba denanteriormente e que poden parecer tan disímiles, tanto na pintura coma en calqueira outra manifestación do esprito, nacionalismo e universalismo. Nacionalismo e universalismo que se funden nunha misma impresión de progreso e de aitualidade.

En canto á idea do arte, pode afirmarse que en Galicia hai un Arte propio, un Arte galego que tén de perdurar indefeitibelmente ao traveso dos tempos e das innovacións, porque se está sedimentando nun efeitivo progreso do mundo, porque os artistas que o compoñen non viven de receitas concedéndolle todo aos gustos do público, sinón que manteñen, pol-a contra, unha traieitoria nova e valente, aínda eispóndose, como na realidade pasa, a que os espritos záfios e aldeáns con unha desconfianza e unha priguiza mental verdadeiramente exemprar, a tachen de camelo, cando non con insultos e vergoñentos xuicios adversos.

Carecemos, nós, dunha auténtica tradición pictórica. O século dazaseis apenas deu pintores á nosa Terra, e os que deu adolecían de falla de releve, sin que patentizasen valor algún. O mismo ocurríu có seguinte século dazasete. O dazaoito comeza a tér certo releve naquel aspeito con Figueroa e Ferro, ántre outros. Despóis, dibuxouse un lixeiro atisbo de soerguemento na época romántica que contóu con Villaamil, ateigado de alentos innovadores e definido nun esprito coorista. Logo Avendaño. Mais tarde Carrero, Parada, Justel, Xoaquín Vaamonde... Pero todos pasaron e non fica déles ningunha lembranza, precisamente, porque na súa obra non latexa a vida do verdadeiro Arte; o mismo que pasóu con outros pintores que lles sucederon; o que está ocurrindo con muitos pintores da aitualidade que, por enriba da misión esencial da pintura, buscan ante todo, o efeito moral das suas obras sobor do contemplador.

Pero, en troques, contamos hoxe con un núcleo arriscado de valores que persiguen no seu Arte o Arte mismo, tanto coma un desiño de categorizar o senso e a luz da Terra galega. Tomaremos de exemplo varios nomes. Todos conquiren co-a sua pintura o desiño que se propoñen. Si os medimos antre sí trabucarémonos fatalmente. «Non hai xeito, dín as matemáticas, de comparar cantidades heteroxéneas». Por outra banda, dinos Goethe, na súa poesía «Modernos»: Cómo se pode comparar Hans van Eyck con Fidias? Eu vos insino que debe esquecerse o un pol-o outro. Si consideráseis sempre un déles ¿poderíase aínda estimalo? Así é o Arte, así o mundo: cada cousa agrada en virtude das outras cousas.

Castelao é o artista de Galicia, consagrado en todol os sensos. Mantén na súa obra unha liña realista que lle fai plantarse frente a Europa contra o futurismo, nistas conclusións, do seu *Diario:* «Eu ben quero ser un artista do meu tempo eisí coma o son da miña terra. Mais como aceptar as cousas do

Arte novo en Paris, si casi todas élas están alonxadas da natureza? Si me desen a escoller eu prefiro ser home da miña Terra e máis me enseña un albre que unha escola. Compre facer Arte e non filosofía. Os pintores temos que ir ao pobo como van os músicos. Velahí a nosa canteira».

Indiscutibelmente que é inxusta esta postura daquela época en Castelao. Soio perdonable nél porque é a ialma da pintura toda que se produxo despóis en Galicia no senso novo e pra o que gardóu posteriormente a máisima comprensión. Castelao é coma sustancia super humán que se anuncia cando se fala. É coma un humor de vidro desangrado. É o esprito románico e popular da Terra, as candas das restrevas montesías e a roda dentada das costas, onde as escumas erguen os seus alaridos de auto sacramental. O Drama de Galicia ergueito en perfiles plásticos.

Colmeiro, como xa apuntei noutra ocasión, é un pintor barroco, pero un barroco que correspondera a un senso que o meieval tiña do clásico, por volumes a formas e non por formas a volumes. Pode considerarse no plano máis outo da pintura galega de hoxe e cunha riqueza artística, a máis ateigada de posibilidás. Enroitánse os seus cadros por un camiño que puidera estar afillado orixinariamente a unha conceición eslava e defínense nun inusitado poder de luz —por eso ollan istes cadros— e nun claro alento de motivos novos e inmorredoiros—por eso tamén falan os seus cadros.

Souto que ensaióu todal-as formas da moderna pintura, tinxido con ares fortes de universalidade, pensóu a maioría dos seus cadros con un senso decorativo cuio perfeito desenrolo ha de ter lugar, necesariamente, en plena arquiteitura, sobor dun lenzo de parede, coma decoración mural. E Maside, o pintor de máisima honradez e de moitedume de recursos, facendo estampas, non se deixa vencer pol-as máis audaces e sabrosas solucións do volume no Arte exipcio. É un pintor mural coma Colmeiro e coma Souto e coma Juan Luís, todos os que, teñen asimilado con grande capacitación inspirativa, a verdade do plano e fálannos en puro lenguaxe de dimensións.

Torres, Seoane, Laxeiro, Virxilio Blanco... entróncanse, tamén, con unha persoalidade recia niste afán da Galicia nova de facer o Arte pol-o Arte, en razón de que a pintura se feche en si mesma e faga o que lle día a gana no seu propio mundo, o mundo do plástico, independizado de capacidade pra se trocar en natureza. E si asín non fose, a pintura non eisistiría, xa que o afeizoado aos oxetos belos, adequiriríaos, mellor que encarregar as suas imperfeitas imaxes. E si así non fora, tamén, si se quixese buscar a maior e máis esaita somellanza antre o ser real e o lenzo artístico, non tería razón de eisistir o Arte pictórico, o naturalmente eisplicabel era recurrir ao cine e â fotografía. Pero afortunadamente a pintura é o que quere ser, e o que está na propia pintura, na órbita do seu universo. Así o quixeron ollar os nosos pintores dista hora dibuxando os seus contornos internacionaes con un matiz nacional de Galicia improntado co-as alocucións máis rexas do noso vivir diferenciado, da nosa realidade dramática e do noso pulo galego.

Eu hoxe, ao vîr invitado a eisplicar ista conferencia nunha Eisposición de Arte, tiña os meus receios por non saber sobor de que Arte, diante de que Arte iba a falar. Logo, despóis de ademirados detídamente istes cadros, xa non me cabe a máis lixeira dúbida. Atopámonos diante dun pintor de corpo enteiro cuia obra se define por si mesma, sin necesidade de eloxios nin de comentarios ao marxe.

Virxilio Blanco é un artista rexo de senso novísimo e de fonda raizame galega. Coma outro pintor xa citado —Carlos Maside— non pinta con pincel, pinta con espátula.

O seu galeguismo contrasta a súa obra cô noso ambente, cô noso gusto. O seu galeguismo é tan firme e acusado que, ainda traballando lonxe da Terra, eisíxelle prâ súa obra, o eco familiar distas montanas, e o balbordo salgado do noso mar.

A súa modernidade obrígao, por virtude de têr o seu pensamento na cultura autóctona, a traballar pra éla, o que siñifica tanto coma colaborar no seu avance. A súa modernidade, en fin, sométeo â ímproba tarefa de contribuir a que a nosa pintura día hoxe o paso que definitivamente debe de dar.

Diante dos cadros que compoñen ista Eisposición óllase todo eso e muito máis. Óllase, por exemplo, que a súa pintura non necesita ollos humáns pra mirar ao espeitador. Porque é a pintura a que contempla aos visitantes e non os visitantes â pintura, como nas rúas, os que están nos balcóns ou nas terrazas dos cafés, son os contempladores dos que pasan. E nin siquera fai falta un ollo de animal nin un ollo de máquina. Os cadros que máis miran son cecáis os que representan paisaxes. Têdes comprendido que chamo ollada da pintura —coma certo escritor cuio nome non me é fácil lembrar— â luz da misma pintura. E ista de Virxilio Blanco, certa e indubidabelmente, que a tén. Con éla non recolle modas caídas nin simulacións depravadas, sinón as francas suposicións da vida, e sin que fiquen soltos os cooríns da pintura en artificio de papel de seda. A súa é, carne e sangue, claro balcón do mundo, sempre a pintura diñificando o siño, compaitando os aramios.

O malo é que ante a aititude do novo Arte e dos seus postuladores e defensores en Galicia; ergueuse un revoo de impúdicos ataques, e a desorgaizada orgaización dos reitores oficiaes e dos pequenos mecenas, abandoa lixeiramente aos auténticos e verdadeiros artistas da nosa Terra, namentras que ampara por todol-os meios ao primeiro comerciante do Arte, que tan a miudo xurde pol-os camiños da Patria Galega, vendendo a idea da pintura e postergando os motivos de Galicia. Diante déso non cabe máis que unha campaña saudabel por banda dos espritos escolleitos, a prol da salvación do noso Arte peculiar e novo.

Lémbrome arestora dunha pasaxe histórica que é un exemplo vivo da realidade aitual: Fai uns dez séculos, namentras Europa se atopaba sumida nas negruras da espeitación do ano mil, frolecía en Persia o poeta Firdusi. Frolecía baixo o poder dun Sultán, que era ao mesmo tempo, o señor dos seus servicios e o discípulo das suas cancións. A máis belida distas, encárrego diste Sultán, foi. Mamud, que asín se chamaba, ofrecéu en premio a Firdusi sesenta mil moedas de ouro. Rematado que estivo o poema, o poeta envioullo ao Sultán. Mais iste, por avaricia ou por envexa, en vez de sesenta mil moedas de ouro, envioulle sesenta mil moedas de plata, en ocasión en que Firdusi estaba no baño. E o poeta sentindo o pensamento do seu señor, colleu o premio, distribuino en tres partes iguales i entregóu. unha ao bañista, outra ao mensaxeiro, e outra a un escravo que o servía. Logo fuxíu, alonxándose da persecución do Sultán. Cando era xa vello e dera fin â sua vida vagabunda, Mamud arrepentido, envióu ao poeta o ouro do premio ofrecido. Mais cando o mensaxeiro entraba por unha porta da cibdade, saía pol-a outra o cadavre de Firdusi pra deitar a sua groria nos confíns derradeiros da eternidade.

Tamén, dun xeito somellante, cando queira reivindicarse o arte logrado cô esforzo valente dos artistas dista hora, xa os artistas terán desaparecido sacrificados en aras da indeferencia pública, anque coa satisfaición de terse entregado en corpo e ialma â grande empresa de salvar a Galicia e ao seu arte, que tén de ficar, coma pulo señeiro de innovación no panorama vital do noso porvir.

E nada máis, señoras e señores, cô istas catro ídeas que vos levo eisposto, penso que vos apuntei unha aititude diante do arte que non pode ser máis que a aititude esixida pol-o progreso da humanidade, por unha forza superior do mundo enteiro, da que non podemos desvencellar a Galicia.

A primeira finalidade do noso movimento nacional é refacer na historia a siñificación ecuménica da nación galega. Refacer de novo a nosa Patría, equivale a tanto, coma proieitar sobor dun porvir—dende o presente saturado de verdades novas— o segredo dun pasado xenial. E si Galicia ha de têr ista valorización cultural de persoa diferenciada na Asambreia da humanidade, precisa de contornos que a avalen. Por eso nós colocamos pol-as esquiñas do âr da nosa Terra, as inquedanzas máis grandes dun futuro nacional. Por eso, ollando bén aos ollos normativos, trascendentaes da Europa nova, tecemos con materia galega, un arte universal. Por eso, ante un programa que se afunde, ante unha táitica anacrónica que fracasa, a mocedade galega, que é nosa i é do mundo, anda a burilar côs seus máis grandes entu-

sasmos, o pregón de valores imponderábels que determiñe a persistencia no tempo e ao traveso do espacio, de Galicia. De Galicia, nación na sua política que tén de ser diña, ceibe, idealista e nova. De Galicia, nación na sua cultura que ten de ser fecunda e acuñada coa ialma racial pra se fundir, logo, con persoalidade propia, baixo do novo crisma: univ:rso. De Galicia, nación na sua poesia, na sua prosa, no seu arte, en fin, que siñifica tanto coma conquerir o seu avance que, precisamente, por ser auténtico, é vital. Esto non é tolería, nin snobismo. É señoras e señores, o senso verdadeiro da revolución que é preciso operar definitivamente en Galicia, pra constituila, en consecuencia, no noso propio benestar espritual e na sua finalidade resurreita e xenial.

Eu, sin sairme dos lindeiros do arte, atopo nél, no que trazaron os imaxineiros do noso meioevo, coma niste que se desliza pol-os novos camiños e do que é un espoñente real Virxilio Blanco, unha invitación pra voltar ao xenio íntimo de Galicia. Unha orde que encerra todo un plan de marcha pra alzar isa imaxe de Patria que arelamos, por enriba de toda a xuventude do mundo.

M I T T E L E U R O P A

(Proseguimento de Da Alemaña)

por Vicente Risco

II VIENA

O postre foi melón, uvas e un préxego moi bó.

As señoras falaron o que quixeron, e eu calado. Habia unha mais nova, fea e repunante qu'a todo lle puña chatas, sobre todo ás persoas de quen falaban. Tiña unha fala fingida que lle saía por un bico estreito qu'ela puña de cú de polo. Era atacante.

Fumamos, din as boas noites, e funme deitar.

UN DIA D'ENCERRO

Durmin moito. Cando m'erguin, precurei a hora e eran as dez. Bulín a presa pra ir á misa na Elisabeth Kirche. Ouvín a de once. A gente cantaba, pero non houbo sermón. Despois da misa pecheime na casa, porque tiña qu'escribir, arranjar os papeis, clasificar as notas, preparar traballo, e isto todo levaba tempo. Estiven sentado á mesa, por frente ao páteo feo. Ademais, chovía.

Chamaron a jantar. As señoras ja eran sete. Á miña beira puxeron unha rapaza noviña, nen feia nen bonita, pasadeira, c'un naris raro, cortado en bisel. Toda queimada do sol, moi acesas as meixelas, o encarnado faguíalle brillar mais os ollos azúes craros. Estaba calada, coma min. As outras falaban.

Falaron d'unha coñecida d'elas, qu'acababa de casar. Casara c'un rapaz escritor, de religión evangélica. A dos anteollos coñecíao; a repunante tamén.

A repunante falou d'íl con acenos de desprecio no bico de cú de polo: si, era escritor, pero moi bohemio, non tiña ningunha sociedade... Eu matinaba pra contra min: quen cho dera a tí, pouco chistel A vella comentaba póndose no plato compota, en compaña da carne con salsa e croquetas de pataca que nos deron despois da sopa:

—*Schriftteller!*

Semellaba ironizar á conta do escritor.

Despois do plato aquil, serviron arroz en dulce. Se non estivera un pouco compauto de mais, estar estaba ben. Por riba tiña unha salsa de chiculate. Velehí está onde fun atopar unha das nosas millores lambiscadas. Veredes que a cociña préstase a un fondo estudo geográfico e etnográfico; por iso e pol o demais, non perdo ocasión de falar d'ela.

Despois de jantar, coma non tiña tabaco, fun tomar café n-un café d'eiquí do barrio,

tamén café de vila rural, con espellos pequenos nas paredes. Déronme o café con *Sahne* e con dous jornais, dos que, por non faguer disprecio, leín un. Por il entereime da unión eleitoral, en Berlín, dos nazionalsocialistas cos comunistas. Diredes: o qu'un vé n iste mundo! E non é tan d'ise geito. Son tantas as semellanzas, que non precisan ser extremos pra tocárense. O espricalo ben precisaría un curso de politeca, unha das cousas da que todos falan e ningún entende; ademais que parte do esencial ja a deixei dita, e agora hai cousas millores de que falar.

Fíxenme con tabaco e tornei â casa. E traballei e matinei longamente nas miñas cousas, n-aquela tristeira soedade, frente ao páteo escurento onde chovía sen descanso

... «*comme il pleut sur la ville*»

N-esas cousas que se pensan e se calan. N-esas cousas que son d'un e somentes d'un o mais propio, o tesouro espirtoal de ditas e de penas qu'un agarda pra sí, e que son o úneco importante que hai no mundo, a verdadeira vida acochada na intimidade, da que cecais nen tan xiquera a morte o pode privar, pr'a qu'un non desexa tampouco ningún río Limia que lle dea esquecemento, porqu'ainda a dôr pasada énos tan querida que nona quer perder nosa memoria. Santa memoria, idéntica â y-alma. Se Platón dixo que saber é lembrar, eu digo mais: vivir é lembrar. O recordo e mais o ser son a mesma cousa. E eu son da terra da lembranza e do lirismo, ond'ainda é posibele a suma intimidade, o solagamento total do home en si mesmo, e eiquí, longe de todo o mais amado, sinto con delicioso medo renascer o introvertido qu'eu fun cand'eu era e que deixei de ser en parte, pra gastar, malpocado, tanto do meu ser.

A ninguén se pode aconsellar que faga o qu'un fai; os gustos —di Nietzsche— poden ser difrentes. Non me debe interesar tampouco dar consellos, pra qué? Mais vós, os que sexades capaces de gustal a vida interior, veleiquí o que vos digo: ben está o escribir, e locir, e saber e facer, mais quen ten dereito a que escribades e fagades? Que fermoso e que fondo é o silenzo, que digno e que nobre! E que ordinario e baixo o balbordo e a leira onde calquera ten a palabra! Gardai por tanto, aforrai a vosa y-alma.

Cando chamaron pra cear andaba eu longe, mais retornei sen pena. Fun un pouco sonámbulo ao comedor. As señoras eran oito, e na outra cabeceira habia un señor vello de manífeca facha, cabelo e bigotes com'as neves dos Alpes d'onde baixa o Danubio, o qual ergueuse moi fino pra me vir dal-a man. En Viena, case todol-os señores semellan Archiduques, e vése qu'ainda se conservan as maneiras do bon tempo vello. Pensa un se non serán istes modestos señores de facha aristocrática qu'un atopa na rua, títulos da Corte dos Habsburg arruiñados pol-a revolución, ou se non se trata mais ben d'unha raza extraordinariamente afinada e distinta deica ser naturalmente aristocrática. Porque d'istes tipos non se ven en Berlín, nen en Praga. Non precisan penachos nen uniformes pra semellaren tipos cortesáns, senón qu'o levan no seu natural, coma de nacencia. Cecais foi o eixempro educativo da corte imperial o que producíu istes modelos de seleición, já tan escasos no mundo, e por elo mais valiosos.

Déronnos macarrón con salsa de tomate doce, que francamente, non me gustou nada, e compota de pera. Â miña veira estaba a rapaza queimada do sol, calada coma sempre. O señor aquil bebía cerveza. Eu nona pedín por non facer rubil-a conta. Fumamos, saudei e funme deitar.

Enantes tratei de seguil-o fío do meu pensamento anterior, mais já foron outras cousas as que viñeron â cabeza. Ainda as andiven perseguindo unha miga.

Por fin metinme no leito. Fora un día descansado.

OFICIÑA

Erguinme âs nove da mañá. Despois do almorzo, fixen chamar por teléfone ao señor Fadrús, pra quen traguía unha carta de Berlín. Responderon qu'iba no Ministerio d'Istrución pûbrica, Minoreten Platz.

Conque, vestinme de señorito, e fun â Karolinen Platz coller o autobús, e cheguei â Stephen Platz. Estiven na catedral, porque era a Virgen dos Remédeos, perguntei a que

hora habería misa, dixéronme que ás doce. Faltaba pouco mais d'unha hora. Entón fun á Minoriten Platz, pol-o Graben e Kohlmarkt, ruas cheas de gente e autos, con moito comercio, e logo por Herrengasse, desemboquei por un canellón na eirexa dos Minoritas qu'está no meio da praza, outa, esbelta, ojival e toda negra. Precurei o Ministerio, antr'os varios que hai n-aquela praza. Un edifizo antigo, grande e neoclásico. Perguntei a unha vella que había no portal —úneca persoa que había en toda a praza— e a vella amostroume unha escaleira.

Pol-a escaleira cheguei ao segundo andar, onde m'indicara a vella, a un gran descanso escaro, do que saían moitos corredores coma boca de lobo. Por baixo d'algunhas portas saía luz eléitrica. Todo era vello, escanastrado, cheo de pocira. Pasaron dous empregados con papeis. Sentada n-un sofá curvado de rejilla, había, agardando unha sorte de metrola. Ao lado había unha porta que tiña dous letreiros aos lados; un d'iles dicía: «Ministerialrat Viktor Fadrus». Abordei á metrola. A metrola díxome que tiña que falar co Sr. Fadrus nada mais que vinte minutos (nós contamos por horas, meias horas, quartos de hora e istantiños; os alemás contan por minutos e meios minutos), e que non sabía o tempo qu'alí estaría o Sr. Fadrus.

No demais, a metrola era coma todal-as metrolas de todos lados, das que eu coñezo, das que todos coñecemos tantas. Non é somentes o sacerdocio; a pedagogía tamén imprime caraute, e a burocracia tamén, coma imos ver aixiña.

A metrola e mais eu pasamos a unha antesaliña pequena, escura e vella, alumeada con luz eléitrica, unha lámpada ruín, das que cand'eu era rapaz chamábamos lucecú, o mais, de cinco bugías nominás. Habia dous d'ises almarios oficiñescos que na Hespaña chaman «taquillas», vellos, lisos, negros e feos. Na miña vida vin cousa mais tristeira qu'iste Ministerio onde tod'o é vello e ruín, coma já non se vé nas oficiñas hespañolas. Que horror debe ser vir eiquí á oficiña!

No despacho do Ministerialrat ouvíase falar alto. Agardamos un pedazo. Por fin, ouvíuse que un dos dous que falaban repetía apresa:

—*Ja, já, ja...*

Com'aquil que di que si pra que non lle falen mais, cando ten gana de rematar unha d'estas visitas pelmas da oficiña, dicindo a todo que si pra que se vaian aixiña.

Así foi. Abriuse a porta, surtíu un señor, e quedou tendo man da porta outro outo, moreno, de bigote recortado e vestido gris escuro, que no tipo me lembrou un pouco ao Prof. Gamillscheg. Sen ceibar a porta, fixo pasar á metrola, pechou e falaron, coido que menos dos vinte minutos. Eu agardei ali de pé, lembrándome d'unha chea de chefes de negociado qu'eu coñezo. O Sr. Fadrus imitábase a todos iles, emparentado com'estaba co-iles pol o cárrego, mais que pol-a raza, educación, etc., etc. Tamén a burocracia imprime caraute, coma o magisterio, coma o sacerdocio.

Por fin surtíu a metrola, e o Señor díxome qu'entrara. Entreguei a carta que me dera o Dr. Bramm. Eu era d'aquela un galego ao que non faltaba mais qu'o pariaguas.

O Sr. Fadrus fixome sentar na forma que o fan os alemás nos despachos e oficiñas, e que vou tratar d'espricar. O señor que recibe séntase na sua cadeira de sempre, atrás da mesa. Ao visitante ponlle outra cadeira achegada a un dos lados menores ou cabos da mesa, mais non en posición de se sentar á mesa, senon cara a parede que cadra detrás do Señor que recibe. Quero decir que a cadeira do visitante está de frente á do Señor que recibe, somentes que en lugar d'estar do outro lado da mesa, face a face, esta desviada no cabo. D'esta sorte, o visitante áchase sempre n-unha posición inferior, n-un dos lados menos honorabeles da mesa, e ainda así, nen xiquera de cara a il, e pol-o tanto sempre un pouco encolrido e domiñado. O Señor que recibe fica atrás da mesa perfeitamente parapetado e defendido, en posición forte. Isto indica unha fina ouservación psicológica, que, naturalmente, non lles ven aos alemás da psicología esprimental, cencia barata á qu'iles deron tanto pulo; non, isto é da psicología superior de home de mundo ou de sabio auténtico, d'i-es sa-

(continuará-se)

Imp. NÓS. Rúa do Vilar, 15. Santiago

Dr. Amancio Caamaño

SANATORIO QUIRÚRXICO

Pontevedra

suscríbase a

semanario
gallego de
izquierdas

MERQUE VOSTEDE
Plumeiros RAFIUM
DE MÁIS DURA QU'OS DE PLUMA E LIMPAN MILLOR.
VÉNDENSE EN TODOL-OS ESTABRECIMENTOS DO RAMO.
ANDRÉS PERILLE --- OURENSE

Sanatorio Quirúrxico de San Lorenzo

Santiago de Galicia

Dos Profesores

D. Fernando Alsina e D. Antonio M. de la Riva

CIRUXANO XINECÓLOGO

FOTOGRABADO

Si quer qu-os seus fotograbados sexan o mais perfeito posibres, convenlle envialos aos
Talleres de fotograbado ESPASA-CALPE S. A.
Ríos Rosas, 24-Apartado, 547 MADRID

A sua biblioteca non será unha biblioteca galega, mentras non adequira as obras editadas por

NÓS

PUBRICACIÓNS GALEGAS E IMPRENTA
SANTIAGO